

Ook cultuur verklaart

Met een financiële crisis vers in het geheugen verschuiven de accenten in het economisch onderzoek. Het komt erop neer dat wat mis ging, nu wordt ontleed. Markten, mensen en instituties dus. We wisten wel dat ze feilbaar en divers zijn, maar we laten dit idee nu meer toe in onderzoek. En graven inmiddels zelf stevig door in een terrein dat lange tijd grotendeels braak lag: de cultuur.

De hernieuwde belangstelling voor cultuur komt van ver. We konden er nooit zo goed mee uit de voeten. Want wat is cultuur? Vaak verwijst de term naar het geheel aan gedeelde overtuigingen, waarden en normen binnen een land, regio, groep of organisatie. Maar dan? Wat moet je daarmee? Cultuur als begrip is vaag.

We kennen allemaal Geert Hofstede. Hij trakteerde ons een loopbaan lang op economisch relevante inzichten in cultuur, met als bekendste erfstuk de vaststelling van culturele determinanten van economische groei: machtsafstand, individualisme, masculiniteit, onzekerheidsmijding en toegeeflijkheid. Maar met dat inzicht op zak gingen we over het algemeen gauw over tot de orde van de dag: prikkels, instituties en financiële waarden. Daar kun je tenslotte iets mee: je kunt ze meten – en dat is weten.

Nu draaien we overuren aan het cultuurfront. Een greep uit de nieuwe economische literatuur: cultuur verpietert niet langer tussen de andere weggestopte informele instituties maar doet haar intrede als zelfstandige bron van welvaart (Alesina en Giuliano, 2014). Individualisme blijkt de belangrijkste culturele determinant van groei en is veel bevorderlijker voor innovatie dan collectivisme (Gorodnichenko en Roland, 2011). Alleen al de overtuiging dat een bedrijf er goede (lean-)managementpraktijken op nahoudt, kan de inzet en prestaties op de werkvloer bevorderen (Blader *et al.*, 2015).

En meer specifiek voor de bankcultuur: in tegenstelling tot anderen, gedragen bankiers zich in experimenten oneerlijker als ze aan hun werk herinnerd worden (Cohn *et al.*, 2014). We theoretiseren hoe de bonuscultuur kon volgen uit een toegenomen concurrentie om talent (Bénabou en Tirole, 2015). En de bankcultuur faalt nog steeds aangezien onderzochte bankmedewerkers zich bijvoorbeeld door hun leidinggevenden beperkt voelen om de klant centraal te stellen, zoals Van Staveren en Van Tilburg vorig jaar in *ESB* lieten zien. En in deze *ESB* laten De Haan *et al.* zien dat de productieve besluitvorming in de financiële sector stopt door dominant leiderschap, een wandelgangencultuur en slechte com-

GELIJN WERNER

Eindredacteur ESB

[gelijn.werner@economie.nl](mailto:gelij.n.werner@economie.nl)

municatie tussen de top en de rest. Waarom deze 'cultuurhype' zo geweldig is? Omdat de cultuur van nu de economie van morgen is. Maar de vraag is hoe het straks zal zijn met de aandacht van economen voor cultuur. Nu is het hip om over (banken)cultuur te schrijven, je krijgt er NWO-subsidies voor ook. We hebben de crisis nog scherp op het netvlies en zijn goed doordrongen van het belang van een constructieve cultuur, en dus van economisch begrip hiervan. Maar wat als de economie opnieuw als vanouds draait? Onthouden we wel hoezeer een destructieve cultuur de economie kan helpen ontsporen? En begrijpen we dan dat economie niet alles verklaart en dat prikkels niet alles oplossen?

Als we cultuur zo serieus nemen als de

recente onderzoeksstroom suggereert, dan zouden we zeker twee dingen in de gaten moeten houden. Ten eerste dat wij economen net als iedereen erg gevoelig zijn voor *this time is different*-achtig denken. Telkens vermoeden we de economie te begrijpen, waardoor we belangrijke risico's en onderwerpen over het hoofd zien. Euforie is de moeder van dit onbegrip. Vooruitkijkend zouden we ons moeten dwingen om juist als de economie weer goed draait alert te blijven op kennishiaten. Een manier is om deze alertheid te institutionaliseren, zoals met het DNB toezicht op gedrag en cultuur het geval lijkt.

Ten tweede moeten we ons bewust zijn van de keerzijde van de zoektocht naar 'hard' bewijs. Zelfs op economisch-historische congressen ontkomen sprekers tegenwoordig amper aan de econometrische verantwoording van resultaten. Dit is grotendeels een goede zaak. En toch: sommige vragen zijn niet keihard te beantwoorden, maar wel superrelevant. De vraag naar de wisselwerking tussen cultuur en economie is er daar een van. Dit *ESB*-nummer beoogt iets toe te voegen aan deze discussie.

LITERATUUR

Alesina, A. en P. Giuliano (2013) Culture and institutions. *NBER working paper*, 19750.

Bénabou, R. en J. Tirole (2015) Bonus culture: competitive pay, screening, and multitasking. *Journal of Political Economy*, nog te verschijnen.

Blader, S., C. Gartenberg, R. Henderson en A. Prat (2015) The real effects of relation contracts. *AER Papers & Proceedings*, 105(5), 452–456.

Cohn, A., E. Fehr en M.A. Mahréal (2014) Business culture and dishonesty in the banking industry. *Nature*, 516, 86–89.

Gorodnichenko, Y. en G. Roland (2011) Which dimensions of culture matter for long-run growth? *AER Papers & Proceedings*, 101(3), 492–498.